

LIBRIS

We know
books.

Coordonatoare Corint Clasici ai literaturii
IULIA-CRISTIANA STAN

CHARLES DICKENS

David Copperfield

Volumul I

Traducere din limba engleză și note de
IOAN COMȘA

Prefață și cuvânt-înainte de
CHARLES DICKENS

CORINT

CLASICI AI LITERATURII

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	5
<i>Cuvânt-înainte din partea autorului</i>	9
<i>Prefața autorului</i>	11
Capitolul I – DESCHID OCHII	13
Capitolul II – PRIVESC	28
Capitolul III – SE ÎNTÂMPLĂ O SCHIMBARE	46
Capitolul IV – CAD ÎN DIZGRAȚIE	65
Capitolul V – SUNT ÎNDEPĂRTAT DE ACASĂ	88
Capitolul VI – FAC NOI CUNOȘTINȚE	111
Capitolul VII – „ÎNTÂIUL SEMESTRU” LA „SALEM HOUSE”	121
Capitolul VIII – VACANȚA. O DUPĂ-AMIAZĂ FERICITĂ	144
Capitolul IX – O JALNICĂ ANIVERSARE A ZILEI MELE DE NAȘTERE	163
Capitolul X – NU SE MAI SINCHISESC DE MINE, DAR ÎMI FAC ROST DE O SLUJBĂ	178
Capitolul XI – ÎNCEP SĂ TRĂIESC DIN MUNCA MEA ȘI NU SUNT ÎNCÂNTAT	203

Capitolul XII – FĂRĂ SĂ FIU MAI ÎNCÂNTAT DECÂT ÎNAINTE CĂ SUNT PE PICIOARELE MELE, IAU O HOTĂRÂRE DE MARE ÎNSEMNĂTATE	224
Capitolul XIII – URMĂRILE HOTĂRÂRII MELE	236
Capitolul XIV – MĂTUȘA DECIDE CE SĂ FACĂ CU MINE	261
Capitolul XV – IAU TOTUL DE LA ÎNCEPUT	281
Capitolul XVI – MĂ SCHIMB ÎN MULTE PRIVINȚE	293
Capitolul XVII – O ÎNTÂLNIRE NEAȘTEPTATĂ	320
Capitolul XVIII – PRIVIRE RETROSPECTIVĂ	342
Capitolul XIX – MĂ UIT ÎN JUR ȘI VĂD PE CINEVA	352
Capitolul XX – LA STEERFORTH ACASĂ	373
Capitolul XXI – MICUȚA EM'LY	384
Capitolul XXII – CÂTEVA PRIVELIȘTI VECHI ȘI NOI PERSONAJE	408
Capitolul XXIII – CONSTAT CĂ MISTER DICK AVEA DREPTATE ȘI-MI ALEG O PROFESIE	436
Capitolul XXIV – ÎNTÂIA DESTRĂBĂLARE	455
Capitolul XXV – GENII BUNE ȘI GENII RELE	466
Capitolul XXVI – CAD ÎN ROBIE	490
Capitolul XXVII – TOMMY TRADDLES	510
Capitolul XXVIII – MISTER MICAWBER ARUNCĂ MĂNUȘA	522
Capitolul XXIX – DIN NOU LA STEERFORTH ACASĂ	547

Nu se îndoiește, cred, nimeni că mă port ca un părinte drăgăstos cu toți copiii fanteziei mele și că nimeni nu poate iubi mai fierbinte această familie decât o iubesc eu. Dar, ca mulți părinți drăgăstoși, port în adâncul sufletului chipul copilului preferat. Și numele acestuia este DAVID COPPERFIELD.

CAPITOLUL I DESCHID OCHII

Este menirea paginilor de față s-arate dacă mi-a fost dat să devin eroul propriei mele vieți sau dacă altuia i-a fost hărăzit acest loc. Ca s-o iau cu povestirea chiar de la început, voi consimna că (precum mi s-a spus, și cred) am venit pe lume într-o vineri la miezul nopții. S-a băgat atunci de seamă că am scos primul țipăt chiar în clipa când pendula a pornit să sune.

Dădaca mea și anumite femei mai înțelepte de prin vecini, care mi-au arătat o grijă deosebită cu câteva luni înainte de a fi fost cu puțință să facem cunoștință, ținând seama de ziua și ceasul nașterii, au dat de știre că eram ursit să fiu nefericit în viață și, în al doilea rând, au vestit că-mi era scris să văd stihii și năluci, căci asta, socoteau dânsese, este soarta nefericiților prunci – fete sau băieți – veniți pe lume vinerea după miezul nopții.

Despre prevestirea dintâi nu e nevoie să spun niciun cuvânt aici, pentru că nimic nu poate arăta mai bine decât propria-mi poveste dacă ea s-a adevărit sau nu. În ce privește cea de a doua, voi spune doar că, de nu s-o fi împlinit cumva în frageda-mi copilărie, încă nu s-a săvârșit până în ziua de azi. Nu mă plâng însă de fel c-am fost lipsit de acest dar; și, dacă în clipa de față de el se bucură altcineva, îi doresc din toată inima să-l păstreze.

M-am născut cu căiță, care, prin anunțuri la gazetă, a fost oferită spre vânzare la prețul convenabil de cincisprezece guinee¹.

¹ Guinee – unitate monetară tradițională în Anglia, egală cu o liră și un șiling (sau cu 21 de șilingi); inițial a fost o monedă de aur bătută din metal prețios adus din Guineea, adică din Africa Occidentală.

Dar nu știu dacă pe vremea aceea oamenii care călătoreau pe mare nu prea aveau bani sau dacă, nemaifiind superstițioși¹, preferau colacii de salvare; ceea ce știu e că nu s-a grăbit decât un singur amator, un avocat care juca la bursă și care a oferit două lire² bani peșin, iar restul în vin de Xeres³, refuzând să plătească mai mult pentru chezășia că nu se va îneca. Așadar, anunțul a fost retras, reprezentând o cheltuială zadarnică, fiindcă pe acea vreme sârmana mea mamă avea și ea vin de Xeres din belșug, iar zece ani mai târziu, căița a fost pusă la loterie undeva pe meleagurile noastre, vânzându-se cincizeci de bilete a câte o jumătate de coroană⁴ fiecare, câștigătorul urmând să plătească cinci șilingi pe deasupra. Am fost de față și-mi amintesc că m-am simțit tulburat și stânjenit văzând cum se înștrăina astfel o parte din făptura mea. Căița a fost câștigată, țin minte, de o bătrână, cu un coșuleț pe braț, care abia s-a îndurat să scoată cei cinci șilingi, în monede de câte o jumătate de penny⁵, și până la urmă a dat cu doi pence și jumătate mai puțin, ceea ce zadarnic s-au străduit să-i dovedească, făcând cu ea socoteli nesfârșite. Faptul că bătrâna nu s-a înecat și că și-a dat liniștită obștescul sfârșit în patul ei, la vârsta de nouăzeci și doi de ani, este neîndoios, și oamenii din partea locului nu-l vor da uitării multă vreme. După câte am aflat, s-a mândrit până și pe patul morții că nici o singură dată în viața ei n-a trecut vreo apă altfel decât peste un pod și că până la capătul zilelor ei, ori de câte ori își

¹ Cunoscutele superstiții potrivit cărora cei născuți cu căiță ar fi sortiți să aibă noroc în viață îmbracă o formă deosebită în Anglia, unde căițele au fost socotite că ar avea virtutea de a-i feri de înec pe marinari și pe călători.

² Lira – principala unitate monetară engleză; lira este subîmpărțită în 20 de șilingi.

³ Xeres (sau Jerez) – oraș din sudul Spaniei, vestit pentru podgoriile sale.

⁴ Monedă divizionară engleză; reprezintă un sfert de liră, adică 5 șilingi.

⁵ Penny (plural pence) – monedă divizionară engleză, egală cu a douăsprezecea parte dintr-un șiling.

sorbea ceaiul, pentru care avea o mare slăbiciune, se arăta foarte indignată împotriva marinarilor și a celorlalți oameni care n-aveau nimic sfânt și băteau mările lumii. Zadarnic i-ai fi spus că această mult hulită îndeletnicire aducea și unele foloase, printre care se număra poate și ceaiul. Răspundea totdeauna, repetând apăsător, cu neclintită încredere în temeinicia argumentului ei: „Nu, nici să n-aud de oamenii care bat drumurile și mările!”

Și acum, ca să nu mai bat și eu câmpii, mă întorc să vă spun cum am venit pe lume.

M-am născut la Blunderstone, în comitatul Suffolk, sau „cam pe acolo”, cum se spune în Scoția. Sunt un copil postum. Ochii părintelui meu s-au închis asupra luminii acestei lumi cu șase luni înainte ca ai mei să se deschidă asupra ei. Chiar și acum mi se pare ciudat când mă gândesc că n-a apucat să mă vadă nicio dată; și mai ciudate îmi par amintirile nedeslușite din prima copilărie, legate de lepedea albă de pe mormântul lui din curtea bisericii, și jalea ce mă cuprindea când vedeam că zăcea acolo singur, în noaptea adâncă, în timp ce salonașul nostru era încălzit și luminat de focul din cămin și de flacăra lumânărilor, și că ușile casei noastre, încuiate și zăvorâte – ceea ce mi se părea uneori o adevărată cruzime – nu-i dădeau voie să intre la adăpost.

Persoana cea mai însemnată din familia noastră, despre care voi avea prilejul să povestesc, era o mătușă a tatii, care, prin urmare, mi-era și mie mătușă. Miss Trotwood¹ – sau miss Betsey, cum obișnuia să-i spună biata mamă când, izbutind să-și înfrângă spaima pe care i-o stârnea acest personaj înfricoșător, se-ncumeta să-i pomenească numele (ceea ce rar se întâmpla) – fusese măritată cu un bărbat mai tânăr decât ea, foarte chipeș, dar, vorba ceea, „pomul se cunoaște după roade și omul după fapte”, căci

¹ Numele date de Dickens unora dintre personajele sale caută să exprime sau măcar să sugereze ceva din caracterul lor; în limba engleză (*trot* – trap, pas grăbit; *wood* – lemn), *Trotwood* evocă, prin elementele sale și chiar prin sonoritate, bruschețea și energia.

lumea îl bănuia că o bătuse pe miss Betsey și că odată, când se iscase între ei o gâlceavă pentru niscaiva merinde, se repezise la ea, hotărât s-o azvârle pe fereastră de la catul al doilea. Aceste dovezi neîndoielnice ale nepotrivirii lor de caracter o îndemnaseră pe miss Betsey să-i dea răvaș de drum și să ajungă la o despărțire prin bună învoială. Dumnealui plecase în Indii cu ce bani avea, și acolo, potrivit unor zvonuri fără temei, care se lățiseră în familia noastră, fusese văzut călare pe un elefant, împreună cu un babuin¹: dar eu cred mai degrabă că trebuie să fi fost vreun *babu*² sau o *begum*³. Oricum, nu trecură nici zece ani și sosiră vești că s-ar fi prăpădit. Ce-a simțit mătușa când a aflat nimeni nu știe, căci, îndată după despărțire, și-a reluat numele de fată, și-a cum-părat o căsuță într-un cătun îndepărtat, lângă țărmul mării, și s-a statornicit acolo, locuind cu o singură slujnică, trăind, pare-se, de atunci înainte retrasă în cea mai neînduplecată izolare.

Tata fusese, cred, cândva, una dintre slăbiciunile ei; căsătoria lui o jignise însă crunt, pentru simplul motiv că maică-mea era „o păpușă de ceară”. Miss Betsey n-o văzuse niciodată pe mama, știa doar că nu împlinise nici douăzeci de ani, și asta îi era de ajuns. Tata și miss Betsey nu s-au mai văzut niciodată. Când s-a însurat, era de două ori mai în vârstă decât mama și nu tocmai sănătos. Precum am mai spus, s-a prăpădit după un an și cu șase luni înainte de venirea mea pe lume.

Așa stăteau lucrurile în după-amiaza acelei vineri memorabile și, fie-mi iertat să spun, bogate în întâmplări de seamă. Nu pot pretinde că așa fi știut atunci care era situația, nici că despre cele ce au urmat mi-ar fi rămas amintiri întemeiate pe mărturia propriilor mele simțuri.

¹ Babuin – pavian, specie de maimuțe africane, cu botul alungit (*cynocephalus*).

² Cuvânt hindi, folosit înaintea numelui bărbaților aparținând claselor dominante.

³ Termen de politețe întrebuițat de indieni spre a desemna pe soțiile celor mai înalți dregători.

Mama se simțea rău și ședea tare abătută lângă cămin, privind focul printre lacrimi, gândindu-se cu deznădejde la viitorul ei și al micuțului necunoscut fără tată, care se gătea să vină într-o lume ce nu se sinchisea câtuși de puțin de sosirea lui, unde nu-l așteptau decât câteva pachete de ace de siguranță într-un sertar din odaia de sus; mama, precum spuneam, ședea lângă focul din cămin în după-amiaza aceea senină de martie, în timp ce afară suiera vântul, și era speriată și mâhnită, îndoindu-se că va scăpa cu viață din încercarea ce-o aștepta, când, deodată, îndreptându-și privirea către fereastra din față, a văzut, în timp ce-și ștergea lacrimile, o doamnă necunoscută care trecea prin grădină.

Când s-a uitat a doua oară a avut o presimțire puternică cum că doamna aceea era miss Betsey. Peste zăplazul grădinii, asfințitul își revărsa strălucirea asupra necunoscutei, care se îndrepta spre ușă pășind bățos și cu un aer înțepat ce nu putea fi decât al ei. Când a ajuns în dreptul casei s-a vădit o dată mai mult că era chiar ea. Tata spusese adesea că rareori mătușa se purta ca toată lumea; și de astă dată, în loc să sune, s-a apropiat de fereastra prin care mama o văzuse venind și s-a uitat înăuntru, apăsându-și atât de tare vârful nasului de geam, încât, cum povestea biata mama, i s-a turtit și într-o clipită s-a făcut alb de tot.

Mamei i-a pricinuit o asemenea sperietură, încât sunt sigur că venirea mea pe lume într-o vineri i-o datorez mătușii Betsey.

Tulburată, mama s-a ridicat de pe fotoliu și s-a furișat în spațele lui, în colț. Miss Betsey a cercetat încet și cu luare-aminte odaia de la un capăt la celălalt, rotindu-și ochii așa cum își rotesc capul harapii la pendulele nemțești¹ – până ce, în cele din urmă, a zărit-o pe mama. Atuncea s-a încruntat și, ca una ce era deprinsă să poruncească, i-a făcut semn să-i deschidă ușa. Mama s-a dus.

— *Missis* David Copperfield, *mi se pare*, a spus miss Betsey.

¹ Este vorba de un tip de pendule ce se fabricau în atelierele de orlogerie din munții Pădurea Neagră (Schwarzwald).

Intonația se datora peșemne hainelor de doliu pe care le purta mama și stării în care se afla.

— Da, a rostit mama cu voce stinsă.

— Miss Trotwood, s-a prezentat vizitatoarea. Vreau să cred c-ați auzit de mine!

Mama i-a răspuns că a avut această plăcere. Dar, cu părere de rău, și-a dat seama că adevărul i se citea pe față: plăcerea nu fusese din cale-afară de mare.

— Acum ai prilejul s-o și vezi! a spus miss Betsey.

Mama a dat din cap și a poftit-o să intre.

Au intrat în odaia din care tocmai ieșise mama, pentru că în salonul aflat de cealaltă parte a coridorului nu se făcea focul – nu se mai făcuse focul de la înmormântarea tatii; s-au așezat amândouă, și, văzând că miss Betsey nu scotea niciun cuvânt, mama, după ce s-a străduit zadarnic să se stăpânească, a izbucnit în plâns.

— Oh, stai, stai! a strigat miss Betsey. Nu plânge! Lasă, lasă!

Mama nu a fost în stare să se potolească și a plâns mai departe, până și-a ușurat inima.

— Ia scoate-ți scufița, fetițo, ca să te văd mai bine, a poftit-o miss Betsey.

Chiar dacă ar fi vrut, mama era prea înspăimântată pentru a se împotrivi acestei cereri ciudate. Așadar, s-a supus, dar mâinile îi tremurau atât de tare, încât părul, care era bogat și frumos, i s-a desfăcut și i-a căzut pe față.

Fără îndoială, mama arăta foarte tânără, chiar pentru vârsta ei; ca și cum s-ar fi simțit vinovată, a privit în pământ, sărmana, și a spus, printre suspine, că este într-adevăr prea tânără nu numai pentru a rămâne văduvă, ci și pentru a fi mamă, de va avea zile. În scurta pauză ce a urmat, mamei i s-a părut că miss Betsey îi mângâia părul cu o mână prietenoasă; dar când și-a ridicat privirea, însuflețită de o nădejde sfioasă, a văzut-o cum ședea cu fusta sumeasă, cu mâinile împreunate pe genunchi și cu picioarele sprijinite de galeria căminului și se uita încruntată la foc.

— Pentru numele lui Dumnezeu, a izbucnit pe neașteptate miss Betsey, de unde ați mai scos și numele ăsta de „Crângu-Ciorilor”?

— Vorbiți de casa noastră, *ma'am*¹? a întrebat mama.

— De ce „Crângu-Ciorilor”? Dacă măcar unul dintre voi ar fi avut cât de cât simț practic, i-ați fi dat mai degrabă numele de „Țarcu Mieilor”².

— Numele i-a fost dat de mister Copperfield, a răspuns mama. Când a cumpărat casa, era încântat, căci credea că se găsec ciori prin preajmă.

În clipa aceea, vântul de seară a răbufnit atât de tare printre cei câțiva ulmi înalți și bătrâni din fundul grădinii, încât nici mama, nici miss Betsey nu s-au putut opri să privească într-acolo. În vreme ce ulmii – ca niște uriași care, câteva clipe după ce și-au șoptit la ureche o taină, încep să se frământa și să gesticuleze, ca și cum noutățile grozave pe care le aflaseră le-ar fi tulburat liniștea – se plecau unii către alții, au zărit aninate pe crengile lor de sus câteva cuiburi de ciori, care se legănau, părăsite asemenea unor epave pe o mare răscolită de furtună.

— Unde sunt păsările? a întrebat miss Betsey.

— Cine? a întrebat mama, care se gândea la altceva.

— Ciorile! Ce s-a întâmplat cu ele? a stăruit ea.

— De când locuim aci, n-am văzut niciuna, a spus mama. Credeam, adică mister Copperfield credea... c-ar fi cărduri întregi. Dar sunt cuiburi vechi și demult părăsite.

— Zi David Copperfield și pace! a exclamat mătușa. David Copperfield, așa cum l-am știut! A dat casei numele de „Crângu-ciorilor”, deși nu se află nicio cioară primprejur, și și-a închipuit că trebuie să fie numai pentru că văzuse niște cuiburi.

¹ Forma contrasă a lui *madam* (engl.).

² Jocul de cuvinte din original (*Rookery* = Sălașul Ciorilor și *Cookery* = arta culinară), fiind intraductibil, s-a substituit în versiunea românească un altul, cu sonoritate aproximativ echivalentă.

în fața mea ca o lumină cerească și luminează în ochii mei toate celelalte, se înalță mai presus de toate. Și acela rămâne.

Întorc capul și-l văd, lângă mine, în frumusețea-i senină. Lumina lămpii a scăzut. Am stat și am scris până în adâncul nopții; dar prezența-i dragă, fără de care n-aș fi ajuns nicăieri, îmi ține de urât.

O, Agnes, o, sufletul meu, fie ca în clipa din urmă chipul tău să fie tot lângă mine, fie ca în ziua când realitatea se va topi înaintea ochilor mei, ca umbrele pe care le alung acuma, fie ca în ziua aceea să te mai găsesc alături de mine, arătând către cer!

Sfârșit

CUPRINS

Capitolul XXX – O JALE	5
Capitolul XXXI – O ȘI MAI CUMPLITĂ JALE	15
Capitolul XXXII – PRIMII PAȘI ÎNTR-O LUNGĂ CĂLĂTORIE	27
Capitolul XXXIII – DEPLIN FERICIT	50
Capitolul XXXIV – MĂTUȘA ÎMI FACE O SURPRIZĂ	72
Capitolul XXXV – DESCURAJARE	83
Capitolul XXXVI – ENTUZIASM	110
Capitolul XXXVII – UN MIC DUȘ RECE	132
Capitolul XXXVIII – DIZOLVAREA UNEI FIRME	142
Capitolul XXXIX – „WICKFIELD & HEEP”	165
Capitolul XL – PEREGRINUL	190
Capitolul XLI – MĂTUȘILE DOREI	201
Capitolul XLII – MIȘELIA	221
Capitolul XLIII – O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ	247

Capitolul XLIV – CĂSNICIA NOASTRĂ	258
Capitolul XLV – MISTER DICK ÎMPLINEȘTE PREVESTIREA MĂTUȘII	277
Capitolul XLVI – ȘTIRI	297
Capitolul XLVII – MARTHA	314
Capitolul XLVIII – DE-ALE CĂSNICIEI	327
Capitolul XLIX – MĂ VĂD IMPLICAT ÎNTR-O AFACERE MISTERIOASĂ	341
Capitolul L – VISUL LUI MISTER PEGGOTTY SE ÎNFĂPTUIEȘTE	358
Capitolul LI – ÎNCEPUTUL UNOR ȘI MAI LUNGI PEREGRINĂRI	370
Capitolul LII – ASIST LA O EXPLOZIE	391
Capitolul LIII – O NOUĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ	423
Capitolul LIV – TRANZACȚIILE LUI MISTER MICAWBER	430
Capitolul LV – FURTUNA	450
Capitolul LVI – RANA NOUĂ ȘI CEA VECHĂ	466
Capitolul LVII – EMIGRANȚII	474
Capitolul LVIII – O LUNGĂ ABSENȚĂ	488
Capitolul LIX – ÎNTOARCEREA	496
Capitolul LX – AGNES	517
Capitolul LXI – ÎMI SUNT ÎNFĂȚIȘAȚI DOI INTERESAȚI DEȚINUȚI	529

Capitolul LXII – CALEA MEA SE LUMINEAZĂ	544
Capitolul LXIII – UN MUSAFIR	555
Capitolul LXIV – O ULTIMĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ	565

Designul copertei: ANDREEA APOSTOL

Ilustrația copertei: GIUSEPPE DE NITTIS, *Strada Piccadilly, Londra*
(*Zi de iarnă în Londra*) (1875)

Ilustrația clapetei: *Charles Dickens*, fotografie de Jeremiah Gurney,
c. 1867–1868. Imagine disponibilă pe
Wikimedia Commons

Charles Dickens
DAVID COPPERFIELD

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate de Gestiune
Colectivă a Drepturilor de Autor.

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin
CORINT CLASICI AI LITERATURII, un imprint CORINT BOOKS,
str. Mihai Eminescu nr. 54A, București.
www.edituracorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DICKENS, CHARLES

David Copperfield / Charles Dickens ; trad. din lb. engleză
și note de Ioan Comșa ; pref. și cuv.-înainte de Charles Dickens.
- București : Corint Clasici ai literaturii, 2024
2 vol.
ISBN 978-606-088-672-3
Vol. 2. - 2024. - ISBN 978-606-088-679-2

I. Comșa, Ioan (trad. ; note)
821.111

CAPITOLUL XXX

O JALE

Am ajuns seara la Yarmouth și am tras la han. Știam că odaia de musafiri a lui Peggotty – odaia mea – va fi ocupată probabil peste scurt timp, dacă nu cumva Marele Oaspete, în fața căruia fiecare muritor trebuie să se dea la o parte, se și instalase în casă; așadar, m-am dus la han, unde am mâncat și mi-am oprit loc pentru noapte.

Era zece când am ieșit. Multe prăvălii erau închise, iar orașul părea somnoros. Când am ajuns la prăvălia firmei Omer și Joram, am găsit obloanele puse, dar ușa era deschisă. Zărindu-l pe mister Omer, care trăgea din lulea, așezat în pragul salonașului, am intrat și l-am întrebat cum o mai duce.

— Ei, Doamne-Dumnezeule, ia te uită! a exclamat mister Omer. Dar dumneata ce mai faci? Ia loc. Sper că nu te supără fumul?

— Cătuși de puțin, i-am răspuns. Chiar îmi place... din luleaua altuia.

— Vasăzică, în luleaua dumatăle, nu? a spus mister Omer râzând. Cu atât mai bine, sir. Prost nărav la cei tineri. Ia loc. Eu fumez, că-mi face bine la astm.

Mister Omer mi-a făcut loc și mi-a adus un scaun. Apoi s-a așezat la loc, gâfâind și trăgând cu nesaț din lulea, ca și cum în ea s-ar fi aflat provizia de aer fără de care ar fi pierit.

— Sunt mâhnit de știrile proaste pe care le am despre mister Barkis, i-am zis.

Mister Omer s-a uitat la mine grav și a clătinat din cap.

— Știți cumva cum se simte astă-seară! am întreat.

— Tocmai asta voiam să vă întreb și eu, sir, dar n-am îndrăznit, mi-a răspuns mister Omer. E unul din neajunsurile branșei. Când cineva-i bolnav, *nu putem* să ne interesăm de mersul bolii.

Nu mă gândisem la acest neajuns; e drept, însă, că, înainte de a intra, mi-a fost teamă că voi auzi iar vechea melodie. Când a pomenit de acest neajuns, am recunoscut că așa stăteau lucrurile și am și spus-o.

— Da, da, mă-nțelegeți, a urmat mister Omer clătinând din cap. Nu îndrăznim s-o facem. Dragă Doamne, dacă le-am trimite vorbă: „Firma «Omer și Joram» vă prezintă omagii și întreabă cum vă simțiți în dimineața asta”, sau în după-amiaza asta, după cum ar fi cazul, asta ar fi o lovitură care pe mulți i-ar da gata.

Atât eu cât și mister Omer, am dat din cap, iar mister Omer s-a folosit de lulea pentru a se alimenta cu aer.

— E una dintre considerațiunile care impun membrilor branșei să se abțină de la actele de curtoazie pe care am dori adesea să le facem, mi-a zis mister Omer. Să luăm cazul meu. Îl cunosc pe mister Barkis de patruzeci de ani. Dar nu pot să mă duc să-ntreb: „Cum îi mai merge?”

Mi-am dat seama că asta nu putea să-i vină ușor și i-am spus-o.

— Vreau să sper că nu-s mai interesat decât oricare altul, mi-a zis mister Omer. Uitați-vă la mine! Pot să-mi dau ultima suflare în orice clipă, și, pe cât îmi dau seama, în această situație e puțin probabil c-aș mai putea fi interesat. E puțin probabil să fie un om care știe că-și poate da în orice clipă ultima suflare, așa ca foalele când se taie burduful; mai ales când omul acela e și bunic.

— Firește că nu, am încuviințat.

— Nu că m-aș plânge de meseria mea, a urmat mister Omer. Nu, nicidecum. Fiecare meserie are, firește, părți bune și rele. Aș dori numai ca oamenii să nu se piardă atât de lesne cu firea.

Cu un aer blajin și îndatoritor, mister Omer a tras de câteva ori din lulea, fără a spune niciun cuvânt; apoi, reluând prima idee, a zis:

— De aceea, ca s-aflăm cum o mai duce Barkis, suntem siliți să ne mărginim la Em'ly. Știe ea prea bine ce gânduri nutrim și n-are, în privința noastră, mai multe temeri sau bănuieli decât dac-am fi niște mielusei. Minnie și Joram tocmai s-au dus la Barkis acasă (unde, după închidere, Em'ly se duce să-i dea o mână de ajutor mătușii), ca să-ntrebe cum îi mai merge în astă-seară; dac-ați binevoi s-așteptați până se întorc, ați afla de la ei toate amănuntele. N-ați vrea să luați ceva? Un grog, cu puțină apă? Când fumez, mai beau din când în când și câte un grog, mi-a zis mister Omer, ridicând paharul, fiindcă se spune că moaie înghițitoarea prin care se face păcătoasa asta de respirație a mea. Dar, slavă Domnului, nu înghițitoarea-i bolnavă, a adăugat mister Omer, răgușit. Mereu îi zic fiicei mele Minnie: „Respirația să fie cum trebuie, că de înghițitoare n-am eu grijă!”

Într-adevăr, respira foarte greu și era îngrijorător să-l vezi râzând. Când și-a revenit, i-am mulțumit pentru grogul oferit, dar am refuzat, întrucât tocmai cinasem; i-am spus însă că, de vreme ce mă poftise, voi aștepta până s-or întoarce fiica și ginerele lui, și i-am întreat ce mai făcea micuța Em'ly.

— Să vă spun drept, sir, mi-a zis mister Omer, scoțând luleaua din gură, ca să-și poată freca bărbia, am să fiu bucuros după ce am s-o văd măritată.

— De ce? l-am întreat.

— Nu prea e în apele ei deocamdată, mi-a explicat mister Omer. Nu că n-ar fi la fel de frumoasă ca totdeauna, căci e mai frumoasă, vă asigur că e mai frumoasă. Nu că n-ar lucra la fel de bine ca totdeauna, căci lucrează. Lucra cât șase, și acum tot cât șase lucrează. Dar îi lipsește tragerea de inimă, mi-a zis mister Omer, și după ce și-a mai frecat puțin bărbia și a mai tras un fum, a adăugat: Nu știu dacă veți înțelege ce vreau să spun: „Trageți

strașnic, nu vă încurcați, trageți cu sete, trageți toți odată, băieți, ura!” Vedeți, *asta* mi se pare că-i lipsește lui Em'ly.

Chipul și gesturile lui mister Omer erau atât de expresive, încât, cu drept cuvânt, i-am putut face semn cu capul că-i înțelesesem gândul. Faptul c-am priceput atât de repede i-a făcut plăcere, pare-mi-se, și a urmat:

— Eu, unul, socot că *asta* se datorește mai ales faptului că-i nehotărâtă. Am stat eu mult de vorbă cu unchiul ei, și cu logodnicul ei, seara, după lăsatul lucrului; și socot că *asta* se datorește faptului că-i nehotărâtă. Nu trebuie să uitați nicio clipă, a urmat mister Omer, clătînând binișor din cap, că Em'ly e o ființă nemai-pomenit de iubitoare. Vorba ceea: „Din coadă de câine nu mă faci sită de mătase.” La *asta* nu mă pricep. Dar cred că totu-i cu puțință dacă începi din vreme. A fost ea în stare, sir, ca din barca-zul acela vechi să facă o locuință pe care nicio clădire din piatră și marmură n-o întrece!

— Într-adevăr, a făcut! am adevărit.

— Face să vezi cum se ține fetița *asta* drăguță de unchiul ei, cum se agată de el și cum se alintă tot mai mult pe zi ce trece. *Asta* înseamnă că se dă o luptă în sufletul ei. Ce rost are s-o lungească mai mult decât trebuie?

L-am ascultat cu luare-aminte pe acest bătrân cumsecade și i-am dat dreptate din toată inima.

— De aceea le-am și spus-o, a urmat mister Omer pe un ton domol. Le-am spus: „Să nu credeți că Em'ly trebuie să rămână aici până se-implinește sorocul uceniciei. O lăsăm să plece ori-când poftiți. A lucrat mai bine decât mă așteptam; a învățat mai repede decât credeam: «Omer și Joram» pot să renunțe dintr-o trăsătură de condei la răstimpul ce a mai rămas; e liberă să plece când doriți. Și dacă vrea, după aceea, să lucreze pentru noi la domiciliu, cu atât mai bine. Dacă nu, tot bine. În niciun caz nu ne păgubește.” Căci, vedeți dumneavoastră, mi-a zis mister Omer, atingându-mă cu pipa, s-ar putea oare ca un om suferind de astm

ca mine, și care pe deasupra mai e și bunic, să-i facă greutăți unei floricele cu ochi albaștri, ca dânsa?

— Nicidecum, i-am zis.

— Nicidecum! Aveți dreptate! mi-a mister Omer. Bine, sir, vărul ei... știți că se mărită cu un văr al ei?

— Da, știu, i-am răspuns. Îi cunosc bine.

— Desigur că-l cunoașteți, a spus mister Omer. Bine, sir! Vărul ei, care, pare-se, e om cu stare și are mult de lucru, mi-a mulțumit cât se poate de frumos (s-a purtat, trebuie să mărturisesc, într-un fel care mi-a făcut o impresie excelentă) și s-a dus și a închiriat o căsuță, așa cum ne-am dori fiecare dintre noi. Căsuța e acum gata mobilată în întregime și e frumoasă ca o casă de păpuși. Dacă nu s-ar fi întâmplat necazul acesta cu agravarea bolii bietului mister Barkis, azi ar fi fost gata căsătoriți, pot spune. Dar așa, au trebuit să mai amâne nunta.

— Și Em'ly, mister Omer? l-am întrebat. Em'ly s-a mai liniștit?

— Ei, la *asta* nu ne prea putem aștepta, mi-a răspuns, mângâindu-și gușa. Despărțirea și toate schimbările, aș putea spune, i se par în același timp și apropiate, și foarte depărtate. Moartea lui Barkis n-ar trebui să le întârzie cununia prea mult, dar dacă s-o mai chinui bietul om, s-ar putea să se târăgăneze lucrurile. În orice caz, precum vedeți, e o situație destul de nesigură.

— Văd, i-am zis.

— Prin urmare, a spus mai departe mister Omer, Em'ly e cam abătută, și cam neliniștită, poate mai mult chiar decât înainte. Pe zi ce trece pare mai legată de unchiul ei și-i vine mai greu să se despartă de noi toți. Când îi spun o vorbă bună, o podidesc lacrimile, și dacă ai vedea-o când e împreună cu fetița fiicei mele Minnie, n-ai mai uita-o niciodată. O, Doamne, cât de mult o iubește pe fetița *asta*! a încheiat mister Omer, îngândurat.

Având un prilej atât de bun, m-am grăbit să-l întreb pe mister Omer, înainte ca discuția noastră să fie întreruptă de înapoierea fiicei și a ginerelui său, dacă mai știa ceva despre Martha.

— Vai! mi-a răspuns, clătînînd din cap și pîrînd foarte mîhnit. Nimic bun. Oricum ați lua-o, sir, e o poveste tare tristă. Niciodată n-am crezut că fata asta ar fi o strîcată. N-aș vrea să spun lucrul ăsta de față cu fiica mea, Minnie, fiindcă s-ar supăra, dar, zău, niciodată n-am crezut. Niciunul dintre noi n-a crezut.

Mister Omer, auzind pașii fiicei sale înaintea mea, m-a atins cu pipa și mi-a făcut semn cu ochiul, ca să-mi dea de veste. Imediat după aceea, Minnie a sosit împreună cu bărbatul ei.

Ne-au spus că starea lui mister Barkis era „cît se poate de proastă”, că și-a pierdut cunoștința și că, în bucătărie, în clipa când să plece, mister Chillip le spusese, foarte mîhnit, că nici chiar dacă la căpătâiul lui s-ar întruni Colegiul medicilor, Colegiul chirurgilor și toți membrii Asociației farmaciștilor, tot nu i-ar mai putea ajuta cu nimic. Pentru cele două colegii, precizase mister Chillip, era prea târziu, iar asociația n-ar fi putut face altceva decît să-i dea otravă.

Auzind aceste vești, și aflînd totodată că mister Peggotty se găsea acolo, am hotărât să mă duc și eu numaidecât. Le-am spus noapte bună lui mister Omer și soților Joram și, stăpînit de un simțămînt de jale care făcea ca mister Barkis să-mi pară o ființă cu totul nouă și deosebită, mi-am îndreptat pașii într-acolo.

Am bătut încetișor la ușă și mi-a deschis mister Peggotty. Acesta, când m-a văzut, nu s-a arătat nici pe departe atît de surprins cît m-aș fi așteptat. Am băgat de seamă același lucru și la Peggotty cînd a coborât; și de atunci am mai avut prilejul să-l observ și în alte împrejurări; și cred că în preajma cutremurătorului deznodămînt, toate celelalte schimbări și surprize pierd orice însemnătate.

I-am strîns mîna lui mister Peggotty și am intrat în bucătărie, el închizînd încet ușa după mine. Mîcuța Em'ly ședea lângă foc, acoperindu-și fața cu mîinile. În picioare, lângă dînsa, stătea Ham.

Am vorbit în șoaptă, ascultînd din cînd în cînd dacă nu se aude vreun zgomot din odaia de sus. Cu prilejul ultimei mele

vizite, nici că băgasem de seamă acest amănunt, dar de astă dată mi s-a părut ciudat că mister Barkis lipsea din bucătărie!

— Foarte frumos din partea'nevoastră, *mas'r Davy*, mi-a spus mister Peggotty.

— Com nu se poate mai frumos! a întărit Ham.

— Em'ly, draga mea! a exclamat mister Peggotty. Ete-te! A venit *mas'r Davy*. Hai, capul sus, frumoaso! Nu-i spui niciun cuvînt lui *mas'r Davy*?

Văd și acum cum a tresărit, străbătută de un fior. Și parcă mai simt și astăzi ce rece îi era mîna cînd i-am strâns-o. Unicul semn de viață a fost că s-a tras înapoi; apoi s-a ridicat binișor de pe scaun și, tremurînd toată și fără a spune niciun cuvînt, s-a strecurat lângă unchiul ei și și-a lăsat capul pe pieptul lui.

— Are o inimă atît de bună, a zis mister Peggotty, netezindu-i părul bogat cu mîna lui mare și aspră, încît nu poate-ndura durerea asta. E și firesc, *mas'r Davy*, la tineri nedeprinși cu încercările de acest fel și care sunt și sfielnici ca păsărica mea... E firesc!

Dînsa s-a ghemuit mai tare lângă el, tăcută și fără a-și ridica privirea.

— Se face târziu, draga mea, i-a spus mister Peggotty, și a venit Ham să te ia acasă. Hai! Du-te cu el, c-are suflet tot atît de bun ca tine! Ce-i, Em'ly? Ce-i, frumoaso?

Glasul ei n-a răzbătut pînă la mine, dar mister Peggotty își plecase capul într-o parte și părea s-o asculte, și apoi i-a zis:

— Să stai cu unchiul? Nu, nu se cade să-mi ceri una ca asta! Să stai cu unchiul, fetița mea, cînd acela care-n curînd îți va fi soț a venit să te petreacă acasă? Ei, e de necrezut cît ține mititica asta la un bătrîn lup-de-mare ca mine! a declarat mister Peggotty, uitîndu-se la noi cu nespūsă mîndrie. Dar nu-i atîta sare în apa mării cîtă dragoste-i poartă ea unchiului ei... prostuța asta de Em'ly!

— Are dreptate Em'ly, *mas'r Davy*! a spus Ham. Dac-așa vrea ea și dacă-i îngrijorată și speriată pe deasupra, o las aici pînă dimineață. Și rămîn și eu!

— Nu, nu, s-a împotrivit mister Peggotty. Nu se cade, un bărbat însurat ca tine aproape însurat — să-și irosească o zi de lucru. Și nici să veghezi noaptea și să muncești ziua nu se cade. Asta nu merge! Du-te acasă și te culcă! Teamă că n-o s-avem destulă grijă de Em'ly știi că nu-ți e!

În fața acestor argumente, Ham a cedat și și-a luat pălăria, dând să plece. Dar chiar și când a sărutat-o — și trebuie să spun că niciodată nu l-am văzut apropiindu-se de dânsa fără să-mi zic în gând că fusese dăruit din naștere cu un suflet de gentleman — Em'ly mi s-a părut că se lipește mai tare de unchiul ei, ferindu-se parcă de Ham. Am închis ușa după el, pentru ca nimic să nu tulbure liniștea ce domnea în casă; iar când m-am întors, l-am găsit pe mister Peggotty vorbindu-i mai departe micuței Em'ly.

— Acu mă duc sus, să-i spun mătușii c-a venit *mas'r Davy*; asta o s-o mai lumineze puținel. Pân' mă-ntorc, șezi colo lângă foc, dragă, și încălzește-ți mâinile, că-s înghețate. Nu se cade să fii atât de speriată și să pui totul la inimă. Cum? Vrei să vii cu mine? Bine, vino cu mine, hai! Sunt sigur, *mas'r Davy*, că fata asta nu și-ar părăsi unchiul nici chiar dac-ar fi izgonit din casă și ar fi nevoit să se culce pe dig, mi-a spus mister Peggotty, tot atât de mândru ca și înainte. Dar foarte curând o să vină rândul altuia, Em'ly, foarte curând o să vină rândul altuia!

Mai târziu când, urcând scara, am trecut prin fața ușii odăiței mele, în care era întuneric, mi s-a părut că dânsa era acolo, că o zăresc întinsă pe podea. Dar dacă într-adevăr ea a fost, sau n-a fost decât o iluzie pricinuită de umbrele din odaie, nici acum nu știu.

Cât am stat în bucătărie, în fața focului, am avut răgaz să reflectez asupra spaimei față de moarte pe care o resimțea micuța Em'ly, care adăugată celor spuse de mister Omer, mi s-a părut că ar fi pricina schimbării ei, și până ce a coborât Peggotty, am avut răgaz, numărând bățile pendulei și pătrunzându-mă de reculegera din jur, să privesc mai cu îngăduință aceste slăbiciuni ale ei. Peggotty m-a îmbrățișat, m-a binecuvântat și n-a mai conținut

să-mi mulțumească pentru mângâierea ce i-o aduceam (acestea au fost cuvintele ei) în această restrîște. M-a rugat apoi să vin sus, spunându-mi printre suspine că mister Barkis m-a iubit și m-a admirat întotdeauna; că deseori îi vorbise de mine înainte de a-și pierde cunoștința; și că era încredințată că dacă și-ar recăpăta-o, s-ar bucura să mă vadă, dacă mai există ceva care să-l poată bucura pe lumea asta.

Când l-am văzut, mi s-a părut foarte puțin probabil că s-ar mai putea bucura de ceva. Zăcea cu capul și umerii afară din pat, într-o poziție incomodă, rezemat pe jumătate de lădița care-l costase atâtea oboseli și griji. Am aflat apoi că, din clipa când nu s-a mai putut târî din pat ca s-o deschidă și n-a mai fost în stare să se încredințeze cu ajutorul bățului miraculos că lădița se afla în siguranță, a cerut să fie așezată pe un scaun lângă pat, și că, de atunci, zi și noapte, nu-și mai ridicase mâna de pe ea. Și acum își ținea brațul pe lădiță. Nu-și mai dădea seama de vreme și de oameni, dar lădița o păstra lângă el: și ultimele cuvinte pe care le rostise (în chip de explicație) fuseseră: „Haine vechi!”

— Barkis dragă! i-a zis Peggotty aproape voioasă, aplecându-se asupra lui, în timp ce fratele ei și cu mine stăteam la celălalt capăt al patului. Uite, a venit băiatul meu scump, băiatul meu drag, *master Davy*, prin care m-ai pețit, Barkis! Știi tu, acela prin care mi-ai trimis răvașe! Nu vrei să-i spui nimic lui *master Davy*?

A rămas mut și țeapăn, ca lădița de la care chipul lui împrumutase singura expresie ce o avea.

— O să se ducă odată cu apele, mi-a zis mister Peggotty, ducând mâna la gură.

Ochii îmi erau înecați în lacrimi, și la fel erau aceia ai lui mister Peggotty; dar am repetat în șoaptă:

— Cu apele?

— Pe litoral oamenii nu pot trece din viață, mi-a zis mister Peggotty, decât când apele coboară. Și nu se nasc decât când se ridică... nu vin pe lume, până nu-ncepe fluxul. Da, o să se ducă

odată cu apele. La trei juma' se isprăvește refluxul, iar fluxul nu pornește decât după juma' de ceas. De apucă să trăiască pân' ce-ncepe fluxul, supraviețuiește până trece, și nu se duce decât odată cu marea următoare.

Am rămas acolo, veghindu-l multă vreme... ceasuri întregi. Ce tainică înrâurire a avut prezența mea asupra lui, în starea în care se afla, n-am să mă încumet a spune; fapt e că atunci când, într-un târziu, a început să aiureze, a îngăimat ceva despre vremea când mă ducea la școală.

— Își revine! a exclamat Peggotty.

Mister Peggotty m-a atins și mi-a șoptit cu spaimă și reculegere:

— Se duce și el, și se duc și apele.

— Barkis, dragul meu... l-a îmbiat Peggotty.

— C.P. Barkis...! a exclamat el cu glas stins. Femeie mai de treabă ca dânsa nici că mai e pe lume...

— Ia te uită! A venit *master Davy*! i-a zis Peggotty, căci deschisese ochii.

Eram cât pe-aci să-l întreb dacă mă recunoaște, când dânsul a dat să-mi întindă mâna și, zâmbind prietenos, mi-a zis deslușit:

— Barkis ar vrea...

Și, fiind ceasul refluxului, s-a dus odată cu apele.

CAPITOLUL XXXI

O ȘI MAI CUMPLITĂ JALE

Nu mi-a venit greu să iau hotărârea ca, la cererea lui Peggotty, să rămân la ea până ce rămășițele pământeste ale bietului harabagiu vor fi făcut ultimul drum la Blunderstone. Cumpărase de mult, din propriile ei economii, un locșor în vechiul nostru cimitir, lângă mormântul „fetiței ei scumpe”, cum îi spusese întotdeauna mamei; și acolo urmau să se odihnească amândoi.

Este și astăzi o mângâiere pentru mine gândul că, ținându-i de urât lui Peggotty și făcând pentru dânsa tot ce-mi stătea în putință (prea puțin, din păcate), mi-am manifestat din plin recunoștința. Cred însă că cea mai mare satisfacție de ordin personal și profesional am încercat-o când am luat asupra mea deschiderea testamentului lui mister Barkis.

Îmi revine meritul de a fi dat ideea să se caute testamentul în lădiță. După oarecare cercetare a fost descoperit în lădiță, în fundul unei traiste, unde (pe lângă resturi de paie) s-au mai găsit și un vechi ceas de aur, cu lanț și brelocuri, pe care mister Barkis îl purtase la nunta sa și pe care nu-l mai văzuse nimeni nici mai înainte, nici după acest eveniment; o garnitură de accesorii pentru pipă din argint, având forma unui picior; o cutie în formă de lămâie, plină cu cești și farfurioare minuscule, cumpărată, bănuiesc, de mister Barkis ca să mi-o dăruiască încă pe vremea când eram copil, dar de care nu se îndurase să se despartă; optzeci și șapte de guinee și jumătate, în monede de câte o guinee și de câte o jumătate de guinee; două sute zece lire, în bancnote noi-nouțe; chitanțe pentru plăți efectuate în contul unor acțiuni ale Băncii

Angliei; o potcoavă veche, un șiling falsificat, o bucată de camfor și o scoică. Din faptul că în interior aceasta din urmă era foarte lustruită și avea luciri multicolore, am dedus că mister Barkis avusese unele idei confuze despre perle, dar că nu reușise să și le limpezească.

Ani de-a rândul, mister Barkis cărase cu ei lădița, zilnic, în cursele ce le făcea. Ca să nu bată la ochi, inventase o poveste cum că lădița aparținea lui „mister Blackboy”, și că urma să rămână în păstrarea lui Barkis până i-o va cere; iar povestea asta o scrisese pe capacul lădiței cu litere care acum abia se mai puteau descifra. În toți acești ani tezaurizaze, urmărind scopuri laudabile. Averea lui în numerar se ridica la aproape trei mii de lire. Uzurfructul unui capital de o mie de lire îl lăsa lui mister Peggotty, pe tot timpul vieții, urmând ca după moartea acestuia, suma să fie împărțită în cote egale între Peggotty, micuța Em'ly și mine, sau aceluia sau acelora dintre noi care-ar supraviețui. Tot restul averii lui îl lăsa Clarei Peggotty, pe care o numea legatară universală și executorare testamentară.

Când am dat citire cu glas tare și cu solemnitatea cuvenită acestui document, explicându-le celor de față clauzele care-i priveau, m-am simțit ca un *proctor* în toată puterea cuvântului. Și am început să cred că a lucra la „Doctors' Commons” era o cinste mult mai mare decât bănuisem până atunci. După ce am cercetat cu luare-aminte testamentul, am declarat că e perfect valabil din toate punctele de vedere și am făcut câteva însemnări marginale cu creionul, mirându-mă singur de întinderea cunoștințelor mele.

Săptămâna care a precedat înmormântarea am petrecut-o absorbit de aceste îndeletniciri abstrase, întocmind pentru Peggotty un inventar al bunurilor succesoriale, punând în ordine toate socotelile și slujindu-i, spre mulțumirea ei și a mea, de sfetnic și îndrumător în toate privințele. În tot acest răstimp n-am văzut-o niciodată pe micuța Em'ly, dar mi s-a spus că urma să se căsătorească, fără niciun alai, peste două săptămâni.

N-am luat parte la înmormântare în ținută de rigoare, dacă mă pot exprima astfel. Vreau să spun că nu m-am îmbrăcat în haine negre și cu crep, ca o sperietoare de ciori; devreme, dimineață, m-am dus pe jos la Blunderstone și am așteptat în cimitir sosirea sicriului, care a fost urmat numai de Peggotty și de fratele ei. Gentlemanul cel nebun privea pe fereastra odăiței mele; copilul lui mister Chillip își clătina capul mare și își rotea ochii bulbucați, ca să se uite la pastor peste umărul dădacei; mister Omer sufla din greu, undeva în arierplan; nu mai era nimeni altcineva de față, și totul s-a petrecut în liniște. După ce înmormântarea a luat sfârșit. ne-am plimbat vreun ceas prin cimitir și am smuls câteva frunze tinere din copacul ce străjuia mormântul mamei.

Aici mă cuprinde groaza. Un nor se lasă asupra orașului situat în depărtare, spre care-mi îndrept iar pașii singuratici. Mă tem să mă apropii de el. Îmi este insuportabilă amintirea celor întâmplăte în acea noapte de pomină, amintirea întâmplărilor pe care le voi retrăi dacă-mi urmez povestirea.

De înrăutățit, nu se vor înrăutăți lucrurile dacă voi scrie despre ele. Dar nici de îmbunătățit nu se vor îmbunătăți dacă voi lăsa din mână condeiul șovăitor. Faptele sunt consumate; nimic nu le mai poate schimba.

A doua zi, bătrâna mea dădacă urma să plece cu mine la Londra, pentru validarea testamentului. Micuța Emily se afla la mister Omer. Seara urma să ne întâlnim cu toții la locuința amenajată în vechiul barcaz. Ham avea s-o aducă pe Emily la ora obișnuită. Eu urma să mă întorc singur, Mister Peggotty și soră-sa aveau să se înapoieze împreună, așa cum veniseră, și să ne aștepte pe înserat lângă focul din cămin.

M-am despărțit de ei în dreptul porțiței unde odinioară vizionarul Strap¹ se odihniise cu traista lui Roderick Random; în loc s-o pornesc de-a dreptul spre casă, am mers o bucată pe drumul

¹ Valetul și prietenul lui Roderick Random, eroul romanului cu același titlu Smollett.